

SENTENZA TAL-QORTI TAL-ĠUSTIZZJA (It-Tieni Awla)

21 ta' Lulju 2011 *

Fil-Kawżi magħquda C-159/10 u C-160/10,

li għandhom bħala suġġett talbiet għal deċiżjoni preliminari skont l-Artikolu 267 TFUE, imressqa mill-Verwaltungsgericht Frankfurt am Main (il-Ġermanja), permezz ta' deċiżjonijiet tad-29 ta' Marzu 2010, li waslu fil-Qorti tal-Ġustizzja fit-2 ta' April 2010, fil-proċeduri

Gerhard Fuchs (C-159/10),

Peter Köhler (C-160/10)

vs

Land Hessen,

IL-QORTI TAL-ĠUSTIZZJA (It-Tieni Awla),

komposta minn J.N. Cunha Rodrigues, President tal-Awla, A. Rosas, U. Lõhmus, A. Ó Caoimh u P. Lindh (Relatur), Imħallfin,

* Lingwa tal-kawża: il-Ġermaniż.

Avukat Ġenerali: Y. Bot,
Reġistratur: K. Malacek, Amministratur,

wara li rat il-proċedura bil-miktub u wara s-seduta tal-5 ta' April 2011,

wara li kkunsidrat l-osservazzjonijiet ippreżentati:

- għal-Land Hessen, minn M. Deutsch, avukat,
- għall-Gvern Ġermaniż, minn T. Henze u J. Möller, bħala aġenti,
- għall-Irlanda, minn D. O'Hagan u B. Doherty, bħala aġenti,
- għall-Kummissjoni Ewropea, minn V. Kreuschitz u J. Enegren, bħala aġenti,

wara li rat id-deċiżjoni, meħuda wara li nstema' l-Avukat Ġenerali, li l-kawża tinqata' mingħajr konkluzjonijiet,

tagħti l-preżenti

Sentenza

- 1 It-talbiet għal deċiżjoni preliminari jikkonċernaw l-interpretazzjoni tal-Artikolu 6(1) tad-Direttiva tal-Kunsill 2000/78/KE, tas-27 ta' Novembru 2000, li tistabbilixxi qafas ġenerali għall-ugwaljanza fit-trattament fl-impjieg u fix-xogħol (ĠU Edizzjoni Speċjali bil-Malti, Kapitolu 5, Vol. 4, p. 79).
- 2 Dawn it-talbiet tressqu fil-kuntest ta' kawżi bejn G. Fuchs u l-Land Hessen u bejn P. Köhler u l-istess Land, dwar l-irtirar tagħhom fl-età ta' 65 sena.

Il-kuntest ġuridiku

Id-dritt tal-Unjoni

- 3 Il-premessi 8, 9 u 11 tad-Direttiva 2000/78 jipprovdu:

“(8) Il-Linji Gwida ta' l-Impjieg għall-2000 miftehema mill-Kunsill Ewropew f'Helsinki fl-10 u l-11 ta' Diċembru 1999 emfasizzaw il-bżonn li jiġi promoss suq tax-xogħol favorevoli għall-integrazzjoni soċjali permezz tal-formolazzjoni ta' għadd ta' linji politiċi koerenti bl-iskop li jikkumbattu diskriminazzjoni kontra gruppi bħal ta' persuni b'dizabilità. Jenfasizzaw wkoll il-bżonn li

tinghata attenzjoni partikolari lis-sostenn ta' haddiema anzjani, sabiex tiżdied il-partecipazzjoni tagħhom fil-forza tax-xogħol.

- (9) L-Impjeg u x-xogħol huma elementi ewlenija biex jiggarantixxu opportunitajiet ugwali għal kulhadd u jikkontribwixxu f'miżura wiesgħa għall-partecipazzjoni sħiħa taċ-ċittadini fil-ħajja ekonomika, kulturali u soċjali u biex jilħqu l-potenzjal tagħhom.

[...]

- (11) Id-diskriminazzjoni bbażata fuq [...] età [...] tista' tikkomprometti t-twerttiq tal-miri tat-Trattat [UE], speċjalment li jintlaħaq livell għoli ta' mpjeg u protezzjoni soċjali, li jiġi mgħolli l-istandard tal-ħajja u l-kwalità tal-ħajja, kif ukoll il-koeżjoni ekonomika u soċjali u s-solidarjetà, u l-moviment liberu tal-persuni."

4 Il-premessa 25 tad-Direttiva 2000/78 tipprovdi:

"Il-projbizzjoni tad-diskriminazzjoni marbuta ma' l-età hija element essenzjali biex jintlaħqu l-miri stabbiliti fil-Linji Gwida ta' l-Impjeg u biex tiġi inkoraġġita d-diversità fl-impjeg. Madankollu, id-differenzi fit-trattament marbuta ma' l-età jistgħu jiġu ġġustifikati f'ċerti ċirkostanzi u għalhekk jehtiegu dispożizzjonijiet speċifiċi li jistgħu jvarjaw skond is-sitwazzjoni fl-Istati Membri. Huwa għalhekk essenzjali li jkun hemm distinzjoni bejn id-differenzi fi trattament li huma ġġustifikati, b'mod partikolari minn politika leġittima ta' mpjeg, objettivi tas-suq tax-xogħol u taħriġ professjonali, u diskriminazzjoni li għandha tiġi pprojbata."

- 5 Skont l-Artikolu 1 tagħha, “[l]-iskop ta’ din id-Direttiva huwa li tniżżel [tistabbilixxi] parametru ġenerali biex tikkumbatti diskriminazzjoni fuq bażi ta’ reliġjon jew twemmin, diżabilità, età jew orjentazzjoni sesswali f’dak li għandu x’jaqsam ma’ l-impjeg u x-xogħol, bi skop li timplimenta fl-Istati Membri l-prinċipju ta’ ugwaljanza fit-trattament”.
- 6 L-Artikolu 2(1) u (2)(a) tad-direttiva msemmija jipprovdu:

“1. Għall-iskop ta’ din id-Direttiva, ‘il-prinċipju ta’ ugwaljanza fit-trattament’ għandu jfisser li m’għandux ikun hemm diskriminazzjoni diretta jew indiretta għall-ebda raġuni msemmija fl-Artikolu 1.

2. Għall-iskopijiet tal-paragrafu 1:

- a) għandu jitqies li jkun hemm diskriminazzjoni diretta meta persuna tiġi trattata b’mod inqas favorevoli milli kienet tiġi trattata oħra f’sitwazzjoni simili, għar-raġunijiet imsemmija fl-Artikolu 1”.
- 7 Il-paragrafu 1 tal-Artikolu 3 tad-Direttiva 2000/78, intitolat “Il-kamp ta’ applikazzjoni”, jipprovdi:

“Fil-limiti tal-kompetenzi konferiti lill-Komunità, din id-Direttiva għandha tapplika għall-persuni kollha, kemm fis-settur pubbliku kif ukoll f’dak privat, inklużi korpi pubbliċi, f’dak li jirrigwarda:

[...]

(ċ) il-kundizzjonijiet għall-impjieg u tax-xogħol, inklużi sensji u paga;

[...]"

8 L-Artikolu 6(1) u (2) ta' din id-direttiva jipprovdu:

“1. Minkejja l-Artikolu 2(2), l-Istati Membri jistgħu jipprovdu li trattament differenti fuq bażi ta' età m'għandux jikkostitwixxi diskriminazzjoni, jekk, fil-kuntest tal-liġi nazzjonali, hu objettivament u raġonevolment iġġustifikat b'għan leġittimu, inkluża politika leġittima ta' l-impjieg, tas-suq tax-xogħol u ta' objettivi ta' taħriġ professjonali, u jekk il-mezzi biex jintlaħqu dawk l-għanjiet ikunu approprijati u neċessarji.

Dan it-trattament differenti jista' b'mod partikolari jinkludi:

- (a) l-istabbiliment ta' kondizzjonijiet speċjali għall-aċċess għall-impjieg u t-taħriġ professjonali, l-impjieg u x-xogħol, inklużi l-kundizzjonijiet ta' sensji u pagi, għaż-żgħażaġġ, haddiema ta' età, u persuni li jkollhom responsabbiltajiet li jieħdu kura ta' persuni oħra sabiex jippromwovu l-integrazzjoni professjonali tagħhom jew jiżguraw il-protezzjoni tagħhom;
- (b) L-iffissar ta' kondizzjonijiet minimi ta' età, esperjenza professjonali jew anzjanità f'servizz għall-aċċess ta' mpjieg jew għal ċerti vantaġġi marbuta ma' l-impjieg;
- (ċ) l-iffissar ta' età massima għal reklużjoni li tkun ibbażata fuq htigiet ta' formazzjoni tal-post inkwistjoni jew fuq il-htieġa ta' perijodu raġjonevoli ta' mpjieg qabel l-irtirar.

2. Minkejja l-Artikolu 2(2) l-Istati Membri jistgħu jipprovdu illi l-iffissar fir-rigward ta' skemi ta' sigurtà soċjali professjonali, ta' età għall-parteciċipazzjoni jew intitolament għall-benefiċċji ta' l-irtirar jew ta' l-invalidità, inkluża wkoll l-iffissar għal dawn l-iskemi ta' etajiet differenti għal haddiema jew għal gruppi jew kategoriji differenti ta' haddiema jew ta' kriterji ta' età fil-kalkoli ta' l-attwarji fil-qafas ta' dawn l-iskemi ma jikkostitwix diskriminazzjoni minhabba l-età, sakemm dan ma jirriżultax f'diskriminazzjoni fuq il-bażi ta' sess."

Il-leġiżlazzjoni nazzjonali

- 9 Il-leġiżlatur federali ttraspona d-Direttiva 2000/78 permezz tal-Liġi generali dwar l-ugwaljanza fit-trattament (Allgemeines Gleichbehandlungsgesetz), tal-14 ta' Awwissu 2006 (BGB1. 2006 I, p. 1897), kif emendata bl-Artikolu 15(66) tal-Liġi tal-5 ta' Frar 2009 (BGB1. 2009 I, p. 160).
- 10 Il-leġiżlatur imsemmi adotta dispożizzjonijiet dwar l-irtirar tal-uffiċjali permanenti tal-Länder u tal-muniċipalitajiet, li jinsabu fl-Artikolu 25 tal-Liġi federali li tikkordina r-regolamenti tal-persunal tal-uffiċjali tal-Länder (Beamtenstatusgesetz), tas-17 ta' Ġunju 2008 (BGB1. 2008 I, p. 1010), kif emendata bl-Artikolu 15(16) tal-Liġi tal-5 ta' Frar 2009 (BGB1. 2009 I, p. 160), fit-termini segwenti:

"L-uffiċjali permanenti għandhom jiġu rtirati wara li jilhq u l-limitu tal-età."

- 11 Din id-dispożizzjoni ma tiddeterminax hija stess dan il-limitu tal-età iżda tħalli d-determinazzjoni tiegħu f'idejn il-Länder.

- ¹² L-Artikolu 50 tal-Liġi dwar is-servizz pubbliku tal-Land Hessen (Hessisches Beamtenengesetz), kif emendata bil-Liġi tal-14 ta' Diċembru 2009 (iktar 'il quddiem il-“HBG”), jiffissa l-età obbligatorja għall-irtirar tal-uffiċjali tal-Land Hessen kif ġej:

“(1) L-uffiċjali permanenti għandhom jirtiraw fl-aħħar tax-xahar li matulu jagħlqu l-65 sena (limitu tal-età).

(2) B'deroga mill-paragrafu (1), l-uffiċjali permanenti msemmija hawnhekk huma suġġetti għad-dispożizzjonijiet segwenti:

1. l-għalliema fl-iskejjel pubbliċi għandhom jirtiraw fl-aħħar tal-aħħar xahar tas-sena skolastika li matulha jkun għalqu l-65 sena;
2. il-professuri, l-għalliema fi skejjel superjuri, il-kollaboraturi xjentifiċi u artistici, kif ukoll l-għalliema inkarigati b'funzjonijiet partikolari fl-istabbilimenti ta' taġlim superjuri tal-Land għandhom jirtiraw fl-aħħar tal-aħħar xahar tal-perijodu skolastiku li matulu jagħlqu l-65 sena.

(3) Jekk ikun meħtieġ fl-interess tas-servizz, l-irtirar jista' fuq talba tal-uffiċjal, jiġi ddifferit, lil hinn mill-età ta' 65 sena, għal perijodi ta' mhux iktar minn sena u bil-kundizzjoni li f'ebda każ ma tinqabeż it-68 sena. Id-deċiżjoni għandha tittiehed mill-oghla awtorità ġerarkika jew mill-awtorità nnominata minnha.”

- ¹³ Il-qorti tar-rinviju tippreċiża li, sal-1992, iż-żamma ta' uffiċjal fis-servizz wara l-limitu tal-età kienet tiġi awtorizzata meta tintalab u jekk dan ma kienx prekluz mill-interess tas-servizz. Minn wara dik is-sena, din iż-żamma kienet suġġetta għall-kundizzjoni li ż-żamma tkun fl-interess tas-servizz.

- 14 Il-HGB tinkludi dispożizzjoni partikolari dwar il-limitu tal-età tal-uffiċjali mahtura għal żmien determinat b'riżultat ta' elezzjoni diretta, b'has-sindki jew il-membri tal-kunsilli reġjonali. Dawn tal-aħħar huma obbligati jirtiraw meta jagħlqu l-71 sena jekk il-mandat tagħhom ikun għadu ma ntemmx f'dik id-data.
- 15 Fuq livell federali u sat-12 ta' Frar 2009, il-limitu tal-età ġenerali applikabbli għall-uffiċjali kien stabbilit bħala 65 sena. Minn wara dik id-data, il-leġislazzjoni tipprevedi estensjoni progressiva ta' dan il-limitu tal-età għal 67 sena. Fid-data meta sehhew il-fatti fil-kawżi prinċipali, dispożizzjonijiet simili kienu ġew adottati f'ċerti Länder iżda mhux fil-Land Hessen.
- 16 Fl-oqsma l-oħra minbarra s-servizz pubbliku, sa mill-1 ta' Jannar 2008 l-Artikolu 35 tal-Volum VI tal-Kodiċi tas-sigurtà soċjali (Sozialgesetzbuch, sechstes Buch), applikabbli għall-impjegati sugġetti għad-dritt privat, jipprevedi wkoll estensjoni progressiva għal 67 sena tal-età li minnha l-persuna kkonċernata tkun intitolata għal pensjoni tax-xjuhija. Skont dispożizzjonijiet tranzitorji, din l-età għandha tibqa' stabbilita bħala 65 sena għall-persuni li twieldu qabel l-1 ta' Jannar 1947.

Il-fatti fil-kawżi prinċipali u d-domandi preliminari

- 17 Il-fatti inkwistjoni fil-kawżi prinċipali huma kważi identiċi u d-domandi magħmula mill-qorti tar-rinviju huma l-istess.
- 18 Ir-rikorrenti fiż-żewġ kawżi prinċipali, jiġifieri G. Fuchs u P. Köhler, imwielda fl-1944, eżerċitaw il-funzjonijiet ta' prosekutur pubbliku prinċipali sa meta laħqu l-età ta' 65 sena matul is-sena 2009, età din li kellha normalment timplika l-irtirar tagħhom taħt l-Artikolu 50(1) tal-HBG.

- 19 Il-persuni kkonċernati talbu li jibqgħu jeżerċitaw il-funzjonijiet tagħhom għal sena oħra taht l-Artikolu 50(3) tal-HBG.
- 20 Peress li l-Ministru tal-Ġustizzja tal-Land Hessen ċaħad it-talbiet tagħhom minhabba li l-interess tas-servizz ma kienx jeħtieġ li jinżammu fil-kariga, ir-rikorrenti fil-kawża prinċipali, minn naħa, ipprezentaw ilment quddiem il-ministru msemmi u, min-naħa l-oħra, fetħu procedura għal miżuri provviżorji quddiem il-Verwaltungsgericht Frankfurt am Main.
- 21 Dik il-qorti laqgħet it-talbiet għal miżuri provviżorji mressqa u ordnat li l-Land Hessen iżzomm lil G. Fuchs u P. Köhler fl-impjieg tagħhom. Madankollu, id-deċiżjonijiet mogħtija mill-Verwaltungsgericht Frankfurt am Main kienu s-sugġett ta' appell quddiem il-Hessischer Verwaltungsgerichtshof, li annullathom u ċaħdet it-talbiet għal miżuri provviżorji mressqa mill-persuni kkonċernati. Sa mill-1 ta' Ottubru 2009, dawn tal-aħħar ma setghux jibqgħu jeżerċitaw il-funzjonijiet tagħhom ta' prosekuturi pubbliċi prinċipali u bdew jirċievu pensjoni tal-irtirar.
- 22 Peress li l-ilmenti ta' G. Fuchs u P. Köhler ġew ukoll miċhuda permezz ta' deċiżjonijiet tal-Ministru tal-Ġustizzja tal-Land Hessen, il-persuni kkonċernati pprezentaw rikors quddiem il-Verwaltungsgericht Frankfurt am Main kontra dawn id-deċiżjonijiet.
- 23 Dik il-qorti għandha dubju dwar il-kompatibbiltà tal-limitu tal-età stabbilit għall-eżerċizzju tal-funzjonijiet ta' prosekutur pubbliku, b'mod partikolari, mal-Artikolu 6 tad-Direttiva 2000/78. Fil-fehma tagħha, l-irtirar obligatorju mal-età ta' 65 tal-persuni li jeżerċitaw dawn il-funzjonijiet jikkostitwixxi diskriminazzjoni bbażata fuq l-età li hija kuntrarja għad-dispożizzjonijiet tad-Direttiva 2000/78.
- 24 Il-qorti tar-rinviju tispjega li d-dispożizzjoni kontenzjuża kienet introdotta fi żmien meta kien ikkunsidrat li l-kapaċità għax-xogħol ma kinitx tibqa' suffiċjenti wara dik

l-età. Attwalment, diversi xoghlijiet ta' riċerka juru li din il-kapaċità tvarja minn persuna għall-oħra. Barra minn hekk, il-fatt li t-tul tal-ħajja twal wassal lil-leġiżlatur, fir-rigward tal-uffiċjali li jeżerċitaw il-funzjonijiet tagħhom fuq livell federali u tal-impjegati mas-settur privat, sabiex iżid għal 67 sena l-limitu tal-età ġenerali għall-irtirar u għall-intitolament għal pensjoni. Barra minn hekk, il-HBG tipprovdi li l-uffiċjali mahtura b'riżultat ta' elezzjoni jistgħu jeżerċitaw il-funzjonijiet tagħhom sal-età ta' 71 sena.

25 Skont il-qorti tar-rinviju, mill-osservazzjonijiet tal-Land Hessen li jinsabu mal-HBG fil-verżjoni tagħha tal-1962 jirriżulta li din il-liġi kienet intiza li tiffavorixxi l-impjegati tal-persuni ta' età żgħira u li b'hekk tiggarantixxi struttura ta' età adegwata. Madankollu, skont l-istess qorti, tali għan ma huwiex ġustifikazzjoni oġġettiva għaliex ma jeżistix kriterju suffiċjentement preċiż fid-dritt nazzjonali sabiex tiġi ddefinita struttura ta' età li tista' titqies li hija favorevoli jew sfavorevoli. Tali għan ma jaqdux l-interess ġenerali iżda l-interess individwali ta' min iħaddem. Fi kwalunkwe każ, il-Land Hessen la pprezentat in-natura u lanqas ir-raġunijiet tal-istruttura ta' età li hija tqis li hija adegwata. Il-figuri pprovduti minnha juru li parti sostanzjali mill-impjegati tal-Ministeru Pubbliku hija diġà komposta minn persuni ta' età żgħira. Il-qorti tar-rinviju żżid li studji reċenti juru li ma hemm ebda korrelazzjoni bejn l-irtirar obbligatorju tal-persuni li jkunu laħqu l-limitu tal-età u d-dhul fil-professjoni ta' persuni ta' età iżgħar. Dik il-qorti għandha wkoll dubju dwar jekk figuri li jikkonċernaw biss il-Land Hessen u, fi hdan din il-Land, l-uffiċjali suġġetti għad-dritt pubbliku, liema uffiċjali jirrappreżentaw biss parti żgħira mill-aġenti tal-Land imsemmija u tal-impjegati tal-Istat Membru kkonċernat, jistgħux juru l-eżistenza ta' għan ta' interess ġenerali u jekk tali għan jeżiġix li jiġi estiż għal livell oġġettiv, b'mod partikolari għal-livell tal-uffiċjali u tal-aġenti kollha tal-Land Hessen, jekk mhux ukoll għall-uffiċjali u għall-aġenti kollha tal-imsemmi Stat Membru.

26 Il-qorti tar-rinviju żżid li l-irtirar tal-prosekuturi pubbliċi mhux dejjem jagħti lok għal reklutaġġ sabiex jimtlew il-pożizzjonijiet li jkunu saru vakanti. Hija tissuggerixxi li b'hekk il-Land Hessen qiegħda ttipprova tnaqqas in-nefqa baġitarja.

27 Barra minn hekk, ċerti mizuri ma humiex koerenti. Dan jista' jingħad b'mod partikolari fir-rigward tal-possibbiltà li l-impjegat jinżamm fis-servizz sal-età ta' 68 sena minkejja preżunzjoni inkonfutabbli ta' nuqqas ta' kapaċità għas-servizz mill-età ta' 65 sena, fir-rigward tal-limitazzjoni tal-irtirar volontarju qabel din l-età tal-aħħar u fir-rigward taż-żieda fl-età tal-irtirar diġà prevista f'ċerti testi legiżlattivi.

28 F'dawn iċ-ċirkustanzi, il-qorti tar-rinviju ddeċidiet li tissospendi l-proċeduri quddiemha u li tagħmel id-domandi preliminari segwenti lill-Qorti tal-Ġustizzja:

“1) Id-dispożizzjonijiet tal-[HBG] dwar il-limitu obbligatorju tal-età tal-irtirar tal-ufficjali, huma bbażati fuq [għan ta'] interess ġenerali [meta evalwati] skont il-kriterji tad-dritt tal-Unjoni?

F'dan ir-rigward, jitqajmu fuq kollox is-segwenti domandi partikolari:

- X'inhuma r-rekwiziti speċifiċi li għan bħal dan ta' interess ġenerali għandu jissodisfa fir-rigward tad-dritt tal-Unjoni? X'aspetti oħra għandhom jiġu eżaminati mill-qorti tar-rinviju sabiex jiġu ċċarati l-fatti?
- L-interess li jiġu ekonomizzati r-rizorsi tal-baġit u li jiġu llimitati l-ispejjeż tar-rizorsi umani — f'dan il-każ li jiġi evitat reklutaġġ sabiex jitnaqqsu l-ispejjeż tal-persunal — jammonta għal għan legittimu fis-sens tal-Artikolu 6(1) tad-Direttiva 2000/78[...]?
 - L-għan ta' entità pubblika li tħaddem li tippjana sa ċertu punt l-irtirar [definitiv] tal-ufficjali jista' jiġi kkunsidrat bħala għan legittimu ta' interess ġenerali, anki meta kull entità pubblika li tħaddem sugġetta għall-HBG jew

għall-[Liġi federali li tikkoordina r-regolamenti tal-persunal tal-uffiċjali tal-Länder] tista' tiżviluppa u tapplika l-pjanijiet tagħha f'dak li jirrigwarda t-tmexxija tar-riżorsi umani?

- Jista' l-interess ta' 'tqassim favorevoli skont il-faxxa ta' età' jew ta' 'struttura favorevoli skont l-età' ikun għan ta' interess ġenerali, anki fin-nuqqas [ta'] dispożizzjonijiet legali jew [ta'] regoli ġenerali fuq dak li huwa mixtieq fil-qasam tal-faxxa ta' età jew struttura skont l-età?
- Jista' l-ftuħ [ta'] possibiltajiet [ta'] promozzjoni għall-uffiċjali jiġi kkunsidrat bħala għan legittimu ta' interess ġenerali fis-sens tal-Artikolu 6(1) tad-Direttiva 2000/78[...]?
- Inkwantu għandu bħala għan li jevita disputi [tilwim] ma' persuni iktar anzjani dwar jekk għadhomx tajbin sabiex jeżerċitaw il-funzjonijiet tagħhom, limitu tal-età għandu għan legittimu ta' interess ġenerali?
- L-interess ġenerali previst fl-Artikolu 6(1) tad-Direttiva 2000/78[...] jippresupponi kuncett [ta'] politika tax-xogħol li jmur oltre entitajiet pubbliċi [...] u/jew privati individwali [li jhaddmu]? Jekk fl-affermattiv, kemm għandu jkun uniformi u obbligatorju dan il-kuncett?
- Huwa possibbli li l-limiti fl-età ta' portata tant ristrettiva jippermettu lil entitajiet pubbliċi [...] jew privati individwali [li jhaddmu] li jsegwu għanijiet ta' interess ġenerali għal gruppi ta' impjegati, limitati f'dan il-każ għall-uffiċjali li jaqgħu taħt il-kamp ta' applikazzjoni tal-HBG?

- Taht liema kundizzjonijiet jista' l-għan[, -] li jista' jiġi mhaddan [għalkemm] b'mod mhux obligatorju [minn entitajiet pubbliċi li jhaddmu], li jiġu okkupati postijiet vakanti ta' impjegati li rtiraw, minn rekluti godda, fejn ikun neċessarju wara li impjegati eżistenti ġew promossi, jiġi kkunsidrat li huwa fl-interess pubbliku fis-sens tal-Artikolu 6(1) tad-Direttiva 2000/78/KE? Ir-referenza għall-interess pubbliku għandha tkun appoġġata mhux biss minn talbiet [dikjarazzjoni] ġenerali li r-regoli jissodisfaw dak l-għan, iżda wkoll minn statistika jew sejbiet oħra li minnhom jista' jiġi stabbilit li għan bħal dan huwa suffiċjentement serju u jista' attwalment jintlaħaq?

- 2) a) X'inhuma r-rekwiżiti li limitazzjoni fl-età fis-sens tal-HBG għandha jkollha sabiex tkun xierqa u adattata għat-twettiq tal-għan imhaddan?

- b) Hemm bżonn ta' investigazzjonijiet iktar profondi sabiex jiġi stabbilit ir-rapport [bejn in-]numru — probabbli — ta' haddiema tas-servizz pubbliku li jibqgħu volontarjament fis-servizz wara l-età tal-irtirar [u n-]numru li jixtiequ jirċievu pensjoni shiħa meta jaslu għall-età tal-pensjoni, jekk mhux qabel, u b'hekk ċertament iridu jitlew mis-servizz? Ma jkunx xieraq f'dan ir-rigward li tingħata preferenza [lill-irtirar volontarju] fuq [l-]irtirar obligatorju, li arrangamenti għall-pensjonijiet [li j]siru sabiex jitnaqqsu meta dawn jittiehdu qabel ma tintlaħaq l-età stabbilita ta' rtirar [isiru] sabiex jiġi prekluz infiq mhux raġonevoli ta' baġit għall-pensjonijiet u spejjeż relatati tax-xogħol? (tluq volontarju minflok tluq obligatorju bħala l-arrangament iktar xieraq u fil-prattika, mhux inqas adegwat).

- c) Jista' ikun xieraq u neċessarju li tintemm awtomatikament, fuq il-bażi ta' preżunzjoni inkonfutabbli ta' inadegwatezza għas-servizz, ir-relazzjoni tax-xogħol tal-uffiċjali li jkunu laħqu ċerta età, fil-każ preżenti li jkunu għalqu 65 sena?

- d) Huwa xieraq li ż-żamma fis-servizz pubbliku, li fih innifsu huwa possibbli, f'kwalunkwe każ sal-età ta' 68 sena, ikun esklussivament abbażi tal-interessi partikolari tal-entità pubblika li tħaddem u li n-nuqqas ta' interess ta' dan it-tip iwassal neċessarjament għat-tmiem tar-relazzjoni tax-xogħol, mingħajr l-ebda possibbiltà ġuridika taht ir-Regolamenti tal-Persunal li wiehed jerga' jinħatar?
- e) Meta, minflok tillimita ruħha għall-iffissar, b'mod konformi mal-Artikolu 6(2) tad-Direttiva 2000/78[...], tal-kundizzjonijiet ta' kisba ta' pensjoni ta' rtirar bir-rata shiħa, il-limitu tal-età jinvolvi neċessarjament it-telf tax-xogħol, dan il-limitu għandu jkun ikkunsidrat bħala li jaffettwa b'mod mhux iġġustifikat l-interessi tal-persuni anzjani, ikkomparat ma' dawk ta' persuni iżgħar fl-età, li l-valur taġghom, bħala prinċipju, ma huwiex oghla?
- f) Jekk l-għan li jiġu ffaċilitati r-reklutaġġ u/jew il-promozzjonijiet huwa rrikonoxxut bħala legittimu, x'inhuma r-rekwiżiti fattwali speċifiċi li għandhom jiġu sodisfatti sabiex jiġi stabbilit sa liema punt il-possibbiltajiet korrispondenti huma verament meħuda? F'dan ir-rigward, għandha ssir referenza għal kull entità pubblika li tħaddem li tapplika l-limitu tal-età jew għall-entitajiet pubbliċi li jhaddmu kollha li huma suġġetti għal-legiżlazzjoni, u s-suq tax-xogħol ingenerali għandu jkun inkluz jew le?
- g) Fid-dawl tal-lakuni ta' karattru demografiku diġà perċepibbli fis-suq tax-xogħol u tal-htieġa imminenti ta' persunal ikkwalfikat ta' kull tip, inkluz fosthom fis-servizz pubbliku federali u tal-[Länder], huwa xieraq u neċessarju li l-uffiċjali adatti għas-servizz u li jixtiequ jeżerċitaw l-attività taġghom ikunu mgeġhla jtilqu mis-servizz pubbliku, minkejja l-htieġa imminenti u kunsiderevoli ta' persunal, li s-suq tax-xogħol bil-kemm ikun jista' jissodisfa? F'dan ir-rigward ikun neċessarju li fil-futur tingabar din l-informazzjoni li tirrigwarda kull parti tas-suq tax-xogħol?

- 3) a) X'rekwiziti fil-qasam tal-koerenza għandhom jiġu sodisfatti mid-dispożizzjonijiet f'dak li jirrigwarda l-limitu fl-età previsti mil-leġislazzjoni ta'[l-Land ta'] Hessen, u jekk ikun il-każ, mil-leġislazzjoni federali Germaniza?
- b) Jista' jiġi kkunsidrat li ma hemmx kontradizzjoni bejn il-paragrafu 1 u l-paragrafu 3 tal-Artikolu 50 tal-HBG, b'mod li l-proroga fir-relazzjoni tax-xogħol wara l-limitu tal-età tiddependi esklużivament fuq interessi tal-entità pubblika li tħaddem?
- c) Interpretazzjoni tal-Artikolu 50(3) tal-HBG konformi mad-[Direttiva 2000/78] tista', jekk ikun il-każ, twassal sabiex, bl-iskop li tiġi evitata diskriminazzjoni bbażata fuq l-età, ir-relazzjoni tax-xogħol tkun dejjem ipprorogata jekk l-ebda raġuni tas-servizz ma tipprojbiha? X'inhuma r-rekwiziti li għandhom jiġu sodisfatti minn raġuni bħal din ta' servizz? Għandu jiġi kkunsidrat li, sabiex l-interessi ta' servizz jeħtieġu ż-żamma tar-relazzjoni tax-xogħol, huwa biżżejjed li t-tmiem tagħha jwassal għal diskriminazzjoni mhux iġġustifikata bbażata fuq l-età?
- d) B'liema mod interpretazzjoni bħal din tal-Artikolu 50(3) tal-HBG tista' tippermetti li tipproroga jew terġa' tibda l-kariga ta' uffiċjal tar-[rikorrent], anki jekk dak l-impjeg kien diġà ġie tterminat? F'din is-sitwazzjoni jeħtieġ li l-applikazzjoni tal-Artikolu 50(1) tal-HBG tibqa' inapplikabbli sakemm ir-rikorrent[] jaghlaq 68 sena?
- e) Huwa xieraq u neċessarju li minn naħa jitwaqqaf it-tluq volontarju mill-età ta' 60 jew 63 sena rispettivament, billi jitnaqqas b'mod permanenti l-ammont tal-pensjoni ta' irtirar, [filwaqt li] min-naħa l-oħra tiġi eskluża l-proroga volontarja tar-relazzjoni tax-xogħol wara l-65 sena, hlief jekk l-entità pubblika li tħaddem turi eċċezzjonalment interess partikolari f'din il-proroga?

- f) L-eżistenza ta' skemi iktar vantaġġużi previsti għall-persuni li jibbenefikaw minn xogħol part-time għal persuni anzjani minn naħa u għall-uffiċjali reklutati għal perijodu fiss min-naħa l-oħra jneħħu mil-limitu fl-età previst fl-Artikolu 50(1) tal-HBG l-karattru tiegħu xieraq u neċessarju?
- g) Mill-perspettiva tal-koerenza, kif jehtieg li jiġu evalwati r-regolamenti differenti tad-dritt tas-servizz pubbliku, tad-dritt tax-xogħol u tad-dritt tas-sigurtà soċjali li minn naħa għandhom bħala għan li permanentement iżidu l-età tal-pensjoni tal-irtirar bir-rata shiħa, minn naħa oħra jipprojbixxu t-terminazzjoni minhabba li tkun intlaħqet l-età prevista għall-pensjoni tax-xjuħija normali u minn naħa oħra [jimponu] t-tmiem tar-relazzjoni tax-xogħol tal-persuni li laħqu din l-età?
- h) Huwa importanti mill-perspettiva tal-koerenza li ż-żieda progressiva tal-limiti fl-età fis-sigurtà soċjali u fis-servizz pubbliku tal-Istat Federali u ta' ċerti [Länders] isservi qabel kollox l-interess tal-impjegati sabiex ikunu sugġetti l-iktar tard possibbli għall-kundizzjonijiet iktar stretti applikabbli għall-kisba ta' pensjoni tax-xjuħija bir-rata shiħa fis-settur pubbliku jew fis-settur privat? Dawn id-domandi għandhom ikunu kkunsidrati irrilevanti għaliex l-uffiċjali sugġetti għall-HBG għandhom ma huma sugġetti għall-ebda żieda fil-limitu fl-età, filwaqt li din iż-żieda hija imminenti għall-membri tal-persunal bil-kuntratt?"

²⁹ Permezz ta' digriet tal-President tal-Qorti tal-Gustizzja tas-6 ta' Mejju 2010, il-Kawżi C-159/10 u C-160/10 ġew magħquda għall-finijiet tal-proċedura bil-miktub u orali u għall-finijiet tas-sentenza.

Fuq id-domandi preliminari

- ³⁰ Il-qorti tar-rinviju tqajjem diversi mistoqsijiet, miġbura essenzjalment fi tliet domandi, li whud minnhom jikkonċernaw l-interpretazzjoni tad-dritt nazzjonali. F'dan ir-rigward għandu jittfakkar li l-Qorti tal-Ġustizzja, taht l-Artikolu 267 TFUE, ma għandhiex il-kompetenza li tagħti deċiżjoni preliminari dwar l-interpretazzjoni tar-regoli li jagħmlu parti mid-dritt nazzjonali. Il-kompetenza tal-Qorti tal-Ġustizzja hija limitata għall-eżami tad-dispożizzjonijiet tad-dritt tal-Unjoni biss (ara, b'mod partikolari, is-sentenza tal-10 ta' Jannar 2006, Cassa di Risparmio di Firenze *et*, C-222/04, Ġabra p. I-289, punt 63).
- ³¹ Għaldaqstant, fl-għoti ta' risposti għad-domandi magħmula għandha tittiehed inkunsiderazzjoni din il-limitazzjoni.

Fuq l-ewwel domanda

- ³² Permezz tal-ewwel domanda tagħha, il-qorti tar-rinviju qieghda essenzjalment tistaqsi jekk id-Direttiva 2000/78 tipprekludix liġi, bħalma hija l-HBG, li tipprevedi l-irtirar obligatorju tal-uffiċjali permanenti, f'dan il-każ tal-prosekuturi pubbliċi, malli jilhqqu l-età ta' 65 sena, bla hsara għall-possibbiltà li dawn jibqgħu jaħdmu jekk dan ikun meħtieġ mill-interess tas-servizz sal-età massima ta' 68 sena, u dan sa fejn din il-liġi jkollha għan jew iktar minn dawn li ġejjin, jiġifieri l-istabbiliment ta' "struttura favorevoli skont l-età", il-possibbiltà li jkun jista' jiġi ppjanat it-tluq, il-promozzjoni tal-uffiċjali, il-prevenzjoni ta' tilwim jew it-tnaqqis fin-nefqa baġitarja.
- ³³ Huwa paċifiku li t-terminazzjoni tal-kuntratt ta' xogħol tal-uffiċjali tal-Land Hessen, b'mod partikolari tal-prosekuturi pubbliċi, meta dawn jilhqqu l-età li minnha jistgħu jibbenefikaw minn irtirar b'pensiuni shiħa, jiġifieri l-età ta' 65 sena, tikkostitwixxi trattament differenti bbażat fuq l-età, fis-sens tal-Artikolu 6(1)(a) tad-Direttiva 2000/78.

- ³⁴ Fil-fatt, dispożizzjoni bhall-Artikolu 50(1) tal-HBG taffettwa l-kundizzjonijiet ta' impjieg u ta' xogħol, fis-sens tal-Artikolu 3(1)(ċ) tad-Direttiva 2000/78, minhabba li tipprekludi lill-prosekuturi pubbliċi kkonċernati milli jkomplu jaħdmu wara l-età ta' 65 sena. Barra minn hekk, billi tittratta lil dawn il-persuni b'mod inqas favorevoli minn kif tittratta lill-persuni li ma jkunux laħqu din l-età, din id-dispożizzjoni tintroduċi trattament differenti bbażat direttament fuq l-età, fis-sens tal-Artikolu 2(1) ta' din id-direttiva.
- ³⁵ L-Artikolu 6(1) tad-Direttiva 2000/78 jipprovdi li trattament differenti bbażat fuq l-età ma jikkostitwixxix diskriminazzjoni meta jkun oġġettivament u raġonevolment ġustifikat, fil-kuntest tad-dritt nazzjonali, minhabba għan leġittimu, b'mod partikolari minhabba għanijiet leġittimi marbuta mal-politika tal-impjieg, mas-suq tax-xogħol u mat-taħriġ professjonali, u meta l-mezzi magħżula sabiex jintlaħaq dan l-għan ikunu adegwati u neċessarji.
- ³⁶ Għalhekk, sabiex tingħata risposta għad-domanda magħmula, għandu jiġi vverifikat jekk id-dispożizzjoni msemmija hijiex ġustifikata minhabba għan leġittimu u jekk il-mezzi implementati sabiex jintlaħaq dan l-għan humiex adegwati u neċessarji.

Fuq l-eżistenza ta' għan leġittimu

- ³⁷ Preliminarjament, għandhom jiġu eżaminati l-konsegwenzi tan-nuqqas ta' indikazzjoni speċifika fil-HBG tal-għan segwit minnha, il-konsegwenzi li jirriżultaw minn bidla f'dan l-għan u mill-kuntest tiegħu, kif ukoll jekk huwiex possibbli li jiġu invokati diversi għanijiet.

- 38 L-ewwel nett, mid-deċiżjoni tar-rinviju jirriżulta li l-HBG ma tippreċiżax b'mod ċar l-għan li hija ssegwi permezz tal-Artikolu 50(1) tagħha, fejn il-limitu tal-età għall-uffiċjali permanenti jiġi stabbilit bħala 65 sena.
- 39 F'dan ir-rigward, il-Qorti tal-Gustizzja ripetutament iddeċidiet li mill-Artikolu 6(1) tad-Direttiva 2000/78 ma jistax jiġi dedott li l-fatt li l-leġiżlazzjoni inkwistjoni ma tippreċiżax l-għan segwit iwassal sabiex jiġi eskluż awtomatikament li din il-leġiżlazzjoni tista' tkun ġustifikata taħt id-dispożizzjoni msemmiya. Fin-nuqqas ta' tali preċiżazzjoni, huma elementi oħra misluta mill-kuntest generali tal-miżura kkonċernata li għandhom jippermettu l-identifikazzjoni tal-għan li fuqu tkun ibbażata din il-miżura għall-finijiet tal-eżerċizzju ta' sħarriġ ġudizzjarju fir-rigward tal-leġittimità tagħha u fir-rigward tan-natura adegwata u neċessarja tal-mezzi implementati sabiex jintlaħaq dan l-għan (sentenzi tas-16 ta' Ottubru 2007, *Palacios de la Villa*, C-411/05, *Ġabra* p. I-8531, punti 56 u 57; tat-12 ta' Jannar 2010, *Petersen*, C-341/08, *Ġabra* p. I-47, punt 40, kif ukoll tat-12 ta' Ottubru 2010, *Rosenbladt*, C-45/09, *Ġabra* p. I-9391, punt 58).
- 40 Fir-rigward tal-bidla tal-għan segwit, mid-deċiżjoni tar-rinviju jirriżulta li, inizjalment, l-Artikolu 50 tal-HBG kien ibbażat fuq il-preżunzjoni inkonfutabbli li l-persuna kkonċernata ma tkunx għadha tajba għax-xogħol wara l-età ta' 65 sena. Matul is-seduta, ir-rappreżentanti tal-Land Hessen u tal-Gvern Ġermaniż enfasizzaw, madankollu, li din il-preżunzjoni ma kellhiex tibqa' titqies li tikkostitwixxi l-bażi tal-limitu tal-età u li l-leġiżlatur kien aċċetta li l-persuni jistgħu jibqgħu tajbin għax-xogħol wara din l-età.
- 41 F'dan ir-rigward għandu jiġi kkunsidrat li bidla fil-kuntest ta' liġi, li twassal sabiex jinbidel l-għan ta' din il-liġi, ma tistax, fiha nfisha, teskludi li din il-liġi għandha għan leġittimu, fis-sens tal-Artikolu 6(1) tad-Direttiva 2000/78.
- 42 Għalkemm iċ-ċirkustanzi jistgħu jinbidlu, il-liġi tista' tinzamm fis-seħh għal raġunijiet oħra.

- 43 B'hekk, fil-kawżi prinċipali ineżami, minbarra l-bidla fir-rigward tal-perċezzjoni tal-kapaċità li persuna tibqa' taħdem wara li tilhaq l-età ta' 65 sena, il-fatt imsemmi mill-qorti tar-rinviju li l-limitu tal-età kien ġie introdott matul perijodu fejn kien hemm ix-xogħol u mbagħad inżamm matul perijodu fejn kien jipprevali l-qgħad, seta' wassal għal bidla fl-għan segwit, mingħajr madankollu ma jeskludi li dan l-għan huwa għan legittimu.
- 44 Fir-rigward tal-invokazzjoni simultanja ta' diversi għanijiet, mill-ġurisprudenza jirriżulta li l-koeżistenza ta' diversi għanijiet ma hijiex ostakolu għall-eżistenza ta' għan legittimu, fis-sens tal-Artikolu 6(1) tad-Direttiva 2000/78.
- 45 Dan kien il-każ fil-kawża li wasslet għas-sentenza Rosenblatt, iċċitata iktar 'il fuq, fejn il-Qorti tal-Ġustizzja ddeċidiet, fil-punti 43 u 45 ta' dik is-sentenza, li għanijiet bħal dawk invokati mill-Gvern Ġermaniż setgħu jitqiesu li jaqgħu taħt l-għanijiet imsemmija fl-Artikolu 6(1) tad-Direttiva 2000/78.
- 46 L-għanijiet invokati jistgħu jkunu marbuta ma' xulxin (ara, f'dan is-sens, is-sentenza tat-18 ta' Novembru 2010, Georgiev, C-250/09 u C-268/09, Ġabra p. I-11869, punti 45, 46 u 68), jew ikklassifikati f'ordni ta' importanza bħalma kien il-każ fil-kawża li wasslet għas-sentenza Petersen, iċċitata iktar 'il fuq, fejn, kif jirriżulta mil-punti 41 u 65 ta' dik is-sentenza, il-Gvern Ġermaniż kien invoka, prinċipalment, għan u, sussidjarjament, għan ieħor.

Fuq l-għanijiet invokati mill-qorti tar-rinviju

- 47 Skont il-qorti tar-rinviju, l-għan tal-Artikolu 50(1) tal-HBG huwa, b'mod partikolari, li jistabbilixxi "struttura favorevoli skont l-età", liema struttura tkun ikkostitwita mill-preżenza simultanja fil-professjoni inkwistjoni, jiġifieri dik ta' prosekuturi pubbliċi, ta' impjegati ta' età żgħira li jkunu għadhom jibdew il-karriera tagħhom u ta' impjegati

iktar anzjani li jkunu fi stadju avvanzat tal-karriera tagħhom. Il-Land Hessen u l-Gvern Germaniż jenfasizzaw li dan huwa l-għan prinċipali segwit minn din id-dispożizzjoni. L-irtirar obbligatorju mal-età ta' 65 sena huwa intiż, fil-fehma tagħhom, li jiġi stabbilit bilanċ bejn il-ġenerazzjonijiet, bilanċ li miegħu jistgħu jintrabtu tliet għanijiet oħra msemmija mill-qorti tar-rinviju, jiġifieri li jkunu jistgħu jiġu ppjanti b'mod effikaċi t-tluq u r-reklutaġġ, li jkun iffavorit ir-reklutaġġ kif ukoll il-promozzjoni ta' impjegati ta' età żgħira u li jiġi evitat tilwim dwar il-kapaċità tal-impjegat li jeżerċita l-attività tiegħu wara din l-età.

48 Il-Land Hessen u l-Gvern Germaniż isostnu li l-preżenza, fis-servizz pubbliku kkonċernat, ta' persunal b'etajiet differenti tippermetti wkoll skambju ta' esperjenza mill-impjegati iktar anzjani lil daww ta' età iżgħar u l-komunikazzjoni minn dawn tal-aħħar ta' konnoxxenzi miksuba reċentement, filwaqt li tikkontribwixxi sabiex is-servizz pubbliku tal-ġustizzja jkun servizz ta' kwalità.

49 Għandu jittfakkar li, skont il-ġurisprudenza, il-promozzjoni tar-reklutaġġ tikkostitwixxi, b'mod li ma jistax jiġi kkontestat, għan leġittimu tal-politika soċjali jew tal-politika tal-impjieg tal-Istati Membri, b'mod partikolari meta tiffavorixxi l-aċċess ta' persuni ta' età żgħira għal professjoni (sentenza Georgiev, iċċitata iktar 'il fuq, punt 45). Barra minn hekk, il-Qorti tal-Ġustizzja ddeċidiet li l-koabitazzjoni ta' diversi ġenerazzjonijiet ta' impjegati tista' tikkontribwixxi wkoll għall-kwalità tal-attività eżerċitata, b'mod partikolari billi tiffavorixxi l-iskambju ta' esperjenza (ara f'dan is-sens, fir-rigward ta' għalliema u ta' riċerkaturi, is-sentenza Georgiev, iċċitata iktar 'il fuq, punt 46).

50 Bl-istess mod, għandu jiġi kkunsidrat li l-għan li tiġi stabbilita struttura ta' età b'bilanċjata bejn uffiċjali ta' età żgħira u uffiċjali iktar anzjani sabiex jiġu f'favoriti r-reklutaġġ u l-promozzjoni ta' persuni ta' età żgħira, sabiex tittejjeb kemm jista' jkun il-ġestjoni tal-persunal u fl-istess ħin sabiex jiġi evitat it-tilwim eventwali dwar il-kapaċità tal-impjegat li jeżerċita l-attività tiegħu lil hinn minn ċerta età, u dan filwaqt li l-intenzjoni tkun li jiġi offrut servizz tal-ġustizzja ta' kwalità, jista' jikkostitwixxi għan leġittimu tal-politika tal-impjieg u tas-suq tax-xogħol.

- 51 Madankollu, il-qorti tar-rinviju għandha dubju dwar jekk miżura bħall-Artikolu 50(1) tal-HBG tissodisfax l-interess ta' min iħaddem minflok l-interess ġenerali. Hija tqajjem b'mod partikolari l-kwistjoni ta' jekk id-dispożizzjonijiet adottati minn Land wahda, għal parti mill-aġenti tagħha, f'dan il-każ l-uffiċjali permanenti li jagħmlu parti minnhom il-prosekuturi pubbliċi, jikkonċernawx grupp limitat wisq ta' persuni sabiex jikkostitwixxu miżura li ssegwi għan ta' interess ġenerali.
- 52 Il-Qorti tal-Ġustizzja ddeċidiet li l-għanijiet li jistgħu jitqiesu bħala "leġittimi", fis-sens tal-Artikolu 6(1) tad-Direttiva 2000/78, huma għanijiet li jkollhom in-natura ta' interess ġenerali u li jkunu distinti minn motivi purament individwali partikolari għas-sitwazzjoni ta' min iħaddem, bhat-tnaqqis tal-ispejjeż jew it-titjib tal-kompetittività, mingħajr madankollu ma huwa possibbli li jiġi eskluż li regola nazzjonali tirrikonoxxi, sabiex jintlaħqu l-imsemmija għanijiet leġittimi, ċertu livell ta' flessibbiltà lil min iħaddem (ara, f'dan is-sens, is-sentenza tal-5 ta' Marzu 2009, Age Concern England, C-388/07, Ġabra p. I-1569, punt 46).
- 53 Għandu jiġi kkonstatat li għanijiet bħal dawk imsemmija fil-punt 50 ta' din is-sentenza, li jiehdu inkunsiderazzjoni l-interessi tal-uffiċjali kkonċernati kollha, fil-kuntest ta' preokkupazzjonijiet li jaqgħu taħt il-politika tal-impjieg u tas-suq tax-xogħol, intiżi li jiġi żgurat servizz pubbliku ta' kwalità, f'dan il-każ dak tal-ġustizzja, jistgħu jitqiesu li huma għanijiet ta' interess ġenerali.
- 54 Barra minn hekk, il-Qorti tal-Ġustizzja ddeċidiet li l-awtoritajiet kompetenti fuq il-livell nazzjonali, reġjonali jew settorjali għandhom igawdu mill-possibbiltà li jemendaw il-mezzi implementati sabiex jintlaħaq għan leġittimu ta' interess ġenerali, pereżempju billi jadattawhom għall-evoluzzjoni tas-sitwazzjoni tal-impjieg fl-Istat Membru kkonċernat (sentenza Palacios de la Villa, iċċitata iktar 'il fuq, punt 70).
- 55 B'hekk, il-fatt li dispożizzjoni tkun adottata fuq livell reġjonali ma jfissirx li ma jistax ikollha għan leġittimu, fis-sens tal-Artikolu 6(1) tad-Direttiva 2000/78. Fi Stat bħal ma hija r-Repubblika Federali tal-Ġermanja, il-leġiżlatur jista' jqis li, fl-interess

tal-persuni kkonċernati kollha, huma l-Länder u mhux l-awtoritajiet federali li għandhom jadottaw ċerti miżuri legiżlattivi koperti minn din id-dispożizzjoni, bħalma hija l-età tal-irtirar tal-uffiċjali permanenti.

- 56 Huwa meħtieġ ukoll li l-irtirar, bħala prinċipju b'mod obbligatorju fl-età ta' 65 sena, bħal dak previst fl-Artikolu 50(1) tal-HBG, ikun adegwat u neċessarju għal dan il-ġen.
- 57 Fir-rigward tan-natura adegwata ta' tali miżura, il-Land Hessen u l-Gvern Ġermaniż isostnu li n-numru ta' pożizzjonijiet disponibbli fis-servizz pubbliku huwa limitat, b'mod partikolari fir-rigward tal-pożizzjonijiet ta' prosekutur pubbliku, u b'mod iktar partikolari fir-rigward tal-ogħla gradi. Fid-dawl tar-rekwiżiti baġitarji, il-possibbiltà li jinholqu pożizzjonijiet godda hija limitata. Huma jispeċifikaw li l-prosekuturi pubbliċi, bħall-uffiċjali kollha, huma mahtura b'mod permanenti u li huwa biss f'każijiet eċċezzjonali li dawn jirtiraw mill-kariga tagħhom b'mod volontarju jew qabel iż-żmien. B'hekk, l-iffissar ta' età obbligatorja għall-irtirar tal-prosekuturi pubbliċi huwa l-uniku mezz kif l-impjeg jinqasam b'mod ġust bejn il-ġenerazzjonijiet.
- 58 Il-Qorti tal-Ġustizzja diġà rrikonossiet, fil-kuntest ta' professjonijiet fejn in-numru ta' pożizzjonijiet disponibbli kien limitat, li l-irtirar f'età stabbilita mil-liġi kien ta' natura li jiffaċilita l-aċċess ta' persuni ta' età żgħira għall-impjeg (ara f'dan is-sens, fir-rigward ta' dentisti li jaħdmu fuq bażi kuntrattwali mal-fond tal-assigurazzjoni tas-saħħa, is-sentenza Petersen, iċċitata iktar 'il fuq, punt 70, u, fir-rigward ta' professuri tal-università, is-sentenza Georgiev, iċċitata iktar 'il fuq, punt 52).
- 59 Fir-rigward tal-professjoni ta' prosekutur pubbliku fil-Ġermanja, jidher li l-aċċess għal din il-professjoni huwa limitat mill-obbligu li l-membri ta' din il-professjoni jkunu kisbu kwalifika partikolari wara li jkunu segwew b'suċċess ciklu ta' studji u perijodu ta' Prattika. Barra minn hekk, id-dhul ta' persuni ta' età żgħira jista' jkun limitat minhabba li l-uffiċjali kkonċernati jinhatru b'mod permanenti.

- 60 F'kundizzjonijiet bħal dawn, ma jidhirx li huwa irragonevoli li l-awtoritajiet kompetenti ta' Stat Membru jqisu li miżura bħall-Artikolu 50(1) tal-HBG tista' tkun ta' natura li tippermetti li jintlaħaq l-għan li tiġi implementata struttura ta' età bbilanċjata sabiex ikun iffaċilitat l-ippjanar tat-tluq, sabiex tkun żgurata l-promozzjoni tal-uffiċjali, b'mod partikolari ta' dawk li jkunu ta' età żgħira, u sabiex jiġi evitat tilwim li jista' eventwalment jimmaterjalizza meta jiġu rtirati l-uffiċjali.
- 61 Għandu jtfakkar li l-Istati Membri għandhom setgħa diskrezzjonali wiesgħa fir-rigward tad-definizzjoni tal-miżuri li jistgħu jilhqqu l-għan imsemmi (ara, f'dan is-sens, is-sentenza Palacios de la Villa, iċċitata iktar 'il fuq, punt 68).
- 62 Madankollu, l-Istati Membri ma jistgħux iċaħħdu mis-sustanza tagħha l-projbizzjoni ta' diskriminazzjoni bbażata fuq l-età stabbilita fid-Direttiva 2000/78. Din il-projbizzjoni għandha tinqara fid-dawl tad-dritt li wiehed jaħdem irrikonoxxut fl-Artikolu 15(1) tal-Karta tad-Drittijiet Fundamentali tal-Unjoni Ewropea.
- 63 Minn dan jirriżulta li għandha tingħata attenzjoni partikolari lill-partekċipazzjoni tal-ħaddiema anzjani fil-ħajja professjonali u, b'hekk, fil-ħajja ekonomika, kulturali u soċjali. Iż-żamma ta' dawn il-persuni fil-ħajja attiva tiffavorixxi d-diversità fl-impjieg, diversità li hija għan rikonoxxut fil-premessa 25 tad-Direttiva 2000/78. Barra minn hekk, din iż-żamma tikkontribwixxi għall-iżvilupp personali kif ukoll għall-kwalità tal-ħajja tal-ħaddiema kkonċernati, inkonformità mal-preokkupazzjonijiet tal-legiżlatur tal-Unjoni ddikjarati fil-premessi 8, 9 u 11 ta' din id-direttiva.
- 64 Madankollu, l-interess li dawn il-persuni jinżammu attivi għandu jittiehed inkunsiderazzjoni fid-dawl ta' interessi oħra li jistgħu jkunu interessi diverġenti. Il-persuni li jilhqqu l-età li tagħtihom dritt għal pensjoni ta' rtirar jistgħu jkunu jixtiequ jinvokaw dan id-dritt u jitolqu mill-kariga tagħhom bil-benefiċċju ta' tali pensjoni

minflok ma jkomplu jaħdmu. Barra minn hekk, klawżoli ta' terminazzjoni awtomatika tal-kuntratt ta' xogħol tal-impjegati li jkunu laħqu l-età tal-irtirar jistgħu jiffavorixxu, fl-interess ta' tqassim tax-xogħol bejn il-ġenerazzjonijiet, l-inklużjoni professjonali ta' haddiema ta' età żgħira.

- ⁶⁵ B'hekk, meta jiddefinixxu l-politika soċjali tagħhom fuq il-bażi ta' kunsiderazzjonijiet ta' natura politika, ekonomika, soċjali, demografika u/jew baġitarja, l-awtoritajiet nazzjonali kkonċernati jistgħu jagħżlu li jtawlu t-tul tal-ħajja attiva tal-ħaddiema jew, għall-kuntrarju, li jipprovdu għall-irtirar iktar kmieni ta' dawn tal-aħħar (ara s-sentenza *Palacios de la Villa*, iċċitata iktar 'il fuq, punti 68 u 69). Il-Qorti tal-Ġustizzja ddeċidiet li huma dawn l-awtoritajiet li għandhom jilhqqu bilanċ ġust bejn id-diversi interessi inkwistjoni, filwaqt li jiżguraw li ma jmorru lil hinn minn dak li huwa xieraq u neċessarju sabiex jintlaħaq l-għan leġittimu segwit (ara, f'dan is-sens, is-sentenzi iċċitata iktar 'il fuq, *Palacios de la Villa*, punti 69 u 71, kif ukoll *Rosenbladt*, punt 44).
- ⁶⁶ F'dan ir-rigward, il-Qorti tal-Ġustizzja rrikonoxxiet li miżura li tippermetti l-irtirar obbligatorju ta' haddiema meta jilhqqu l-età ta' 65 sena tista' tissodisfa l-għan li jiġi promoss ir-reklutaġġ u tista' titqies li hija miżura li ma tippreġudikax b'mod eċċessiv l-aspettattivi leġittimi tal-ħaddiema kkonċernati sakemm dawn il-persuni jkunu jistgħu jgawdu minn pensjoni li l-livell tagħha ma jistax jitqies li huwa irragonevoli (ara, f'dan is-sens, is-sentenza *Palacios de la Villa*, iċċitata iktar 'il fuq, punt 73). Il-Qorti tal-Ġustizzja ddeċidiet ukoll, fir-rigward ta' miżura li timponi t-terminazzjoni awtomatika tal-kuntratti ta' xogħol f'din l-età, f'settur fejn, skont il-qorti tar-rinviju, din il-miżura setgħet tikkawża preġudizzju finanzjarju importanti għall-ħaddiem ikkonċernat, li din il-miżura ma kinitx tmur lil hinn minn dak li kien neċessarju sabiex jinlaħqu l-għanijiet mixtieqa, b'mod partikolari l-promozzjoni tar-reklutaġġ. Il-Qorti tal-Ġustizzja kkunsidrat li l-ħaddiem seta' jikseb il-likwidazzjoni tad-drittijiet tiegħu għal pensjoni filwaqt li jibqa' fuq is-suq tax-xogħol u filwaqt li jibbenefika mill-protezzjoni kontra d-diskriminazzjoni bbażata fuq l-età (ara, f'dan is-sens, is-sentenza *Rosenbladt*, iċċitata iktar 'il fuq, punti 73 sa 76).
- ⁶⁷ Fil-kawżi prinċipali ineżami, mill-proċess jirriżulta li l-prosekuturi pubbliċi huma obbligati jirtiraw, bhala prinċipju, malli jilhqqu l-età ta' 65 sena u bil-benefiċċju ta' pensjoni shiħa li tikkorrispondi għal kważi 72% tal-aħħar salarju tagħhom. Barra

minn hekk, l-Artikolu 50(3) tal-HBG jipprevedi l-possibbiltà li l-prosekuturi pubblici jibqgħu jaħdmu għal tliet snin oħra, sal-età ta' 68 sena, jekk huma jitolbu dan u jekk dan ikun meħtieġ mill-interess tas-servizz. Fl-aħħar nett, id-dritt nazzjonali ma jipprekludix lil dawn il-persuni milli jeżerċitaw attività professjonali oħra, bħal dik ta' konsulent legali, fejn ma hemmx limitu ta' età.

- ⁶⁸ Fid-dawl ta' tali elementi, għandu jiġi kkunsidrat li miżura li tipprevedi l-irtirar tal-prosekuturi pubblici meta jilhqu l-età ta' 65 sena, bħal dik prevista fl-Artikolu 50(1) tal-HBG, ma tmurx lil hinn minn dak li huwa neċessarju sabiex jintlaħaq l-għan li tiġi stabbilita struttura ta' età bbilanċjata sabiex jiġu ffavoriti r-reklutaġġ u l-promozzjoni ta' persuni ta' età żgħira, sabiex tittejjeb kemm jista' jkun il-ġestjoni tal-persunal u fl-istess ħin sabiex jiġi evitat tilwim dwar il-kapaċità tal-impjegat li jeżerċita l-attività tiegħu wara ċerta età.
- ⁶⁹ Għandu jiġi osservat ukoll li l-qorti tar-rinviju qiegħda tistaqsi lill-Qorti tal-Ġustizzja wkoll dwar il-leġittimità, fid-dawl tal-Artikolu 6(1) tad-Direttiva 2000/78, ta' għan li jikkonsisti f'li titnaqqas in-nefqa baġitarja.
- ⁷⁰ Madankollu, il-Land Hessen u l-Gvern Ġermaniż sostnew li, fil-fehma tagħhom, l-Artikolu 50(1) tal-HBG ma għandux tali għan. Skont il-Land Hessen, il-fatt li ċerti uffiċjali permanenti, f'dan il-każ prosekuturi pubblici, ma ġewx issostitwiti huwa dovut għall-fatt li dawn tal-aħħar kienu nħatru fid-dawl ta' żieda eċċezzjonali fin-numru ta' kawżi partikolari u f'mument partikolari. Din il-Land tosserva li, jekk ma jittihidx inkunsiderazzjoni dan it-tnaqqis, in-numru ta' prosekuturi pubblici żdied minn wara s-sena 2006.
- ⁷¹ F'dan ir-rigward, hija l-qorti nazzjonali li għandha tivverifika jekk l-għan li titnaqqas in-nefqa baġitarja huwiex għan segwit mill-HBG.

- 72 Għandu jittfakkar li d-domandi dwar l-interpretazzjoni tad-dritt tal-Unjoni magħmula mill-qorti nazzjonali fil-kuntest legiżlattiv u fattwali ddefinit minnha u taħt ir-responsabbiltà tagħha, kuntest li ma huwiex komputu tal-Qorti tal-Ġustizzja li tivverifika l-eżattezza tiegħu, igawdu minn preżunzjoni ta' rilevanza (ara, b'mod partikolari, is-sentenza tat-22 ta' Ġunju 2010, Melki u Abdeli, C-188/10 u C-189/10, Gabra p. I-5667, punt 27). F'dan il-każ, peress li ma jidhirx b'mod manifest li l-interpretazzjoni mitluba tad-dritt tal-Unjoni ma għandhiex rabta mar-realtà jew mas-sugġett tat-tilwima fil-kawżi prinċipali u peress li lanqas ma jidher li l-problema hija ta' natura ipotetika, il-Qorti tal-Ġustizzja għandha tirispondi għad-domanda magħmula.
- 73 Kif jirriżulta mill-punt 65 ta' din is-sentenza, fil-kuntest tal-adozzjoni ta' miżuri dwar l-irtirar, id-dritt tal-Unjoni ma jipprekludix lill-Istati Membri milli jieħdu inkunsiderazzjoni kunsiderazzjonijiet baġitarji fl-istess ħin ma' kunsiderazzjonijiet ta' natura politika, soċjali jew demografika sakemm, meta jagħmlu dan, l-Istati Membri josservaw, b'mod partikolari, il-prinċipju ġenerali tal-projbizzjoni ta' diskriminazzjoni bbażata fuq l-età.
- 74 F'dan ir-rigward, għalkemm kunsiderazzjonijiet ta' natura baġitarja jistgħu jkunu l-bażi tal-għażliet tal-politika soċjali ta' Stat Membru u jistgħu jinfluwenzaw in-natura jew il-portata tal-miżuri li Stat Membru jkun jixtieq jadotta, tali kunsiderazzjonijiet ma jistgħux jikkostitwixxu, wahedhom, għan legittimu fis-sens tal-Artikolu 6(1) tad-Direttiva 2000/78.
- 75 Fid-dawl tal-kunsiderazzjonijiet preċedenti, ir-risposta li għandha tingħata għall-ewwel domanda hija li d-Direttiva 2000/78 ma tipprekludix liġi, bħall-HBG, li tipprevedi l-irtirar obligatorju tal-uffiċjali permanenti, f'dan il-każ tal-prosekuturi pubbliċi, meta dawn jilhqgħu l-età ta' 65 sena, filwaqt li tagħtihom il-possibbiltà li jibqgħu jaħdmu, jekk dan ikun meħtieġ mill-interess tas-servizz, sal-età massima ta' 68 sena, u dan sakemm din il-liġi jkollha l-għan li tistabbilixxi struttura ta' età bbilancjata sabiex ikunu ffavoriti r-reklutaġġ u l-promozzjoni ta' persuni ta' età żgħira, sabiex tittejjeb kemm jista' jkun il-ġestjoni tal-persunal u fl-istess ħin sabiex jiġi evitat tilwim eventwali dwar il-kapaċità tal-impjegat li jeżerċita l-attività tiegħu wara ċerta età u sakemm din il-liġi tippermetti li jintlaħaq dan l-għan permezz ta' mezzi adegwati u neċessarji.

Fuq it-tieni domanda

- 76 Permezz tat-tieni domanda tagħha, il-qorti tar-rinviju qegħda essenzjalment tistaqsi liema hija l-informazzjoni li l-Istat Membru għandu jipproduci sabiex juri n-natura adegwata u neċessarja tal-miżura inkwistjoni fil-kawżi prinċipali u, b'mod partikolari, jekk għandhomx jiġu pprovduti statistika u data oħra bbażata fuq ċifri preċiżi.
- 77 Mill-punt 51 tas-sentenza *Age Concern England*, iċċitata iktar 'il fuq, jirriżulta li sempliċi dikjarazzjonijiet ġenerali li jindikaw li miżura hija adegwata sabiex tipparteċipa għall-politika tal-impjieġ, tas-suq tax-xogħol jew tal-formazzjoni professjonali ma humiex biżżejjed sabiex juru li l-għan ta' din il-miżura huwa ta' natura li jiġġustifika deroga mill-prinċipju ta' nondiskriminazzjoni bbażata fuq l-età u lanqas ma jikkostitwixxu elementi li jippermettu raġonevolment li jitqies li l-mezzi magħżula huma adegwati sabiex ikun jista' jintlaħaq dan l-għan.
- 78 Il-Qorti tal-Ġustizzja enfasizzat ukoll, fil-punt 67 ta' dik is-sentenza, li l-Artikolu 6(1) tad-Direttiva 2000/78 jobbliga lill-Istati Membri jistabbilixxu, sa livell probatorju għoli, in-natura leġittima tal-għan invokat bħala ġustifikazzjoni.
- 79 Skont il-premessa 15 tad-Direttiva 2000/78, l-evalwazzjoni tal-fatti li abbażi tagħhom tkun tista' tiġi preżunta l-eżistenza ta' diskriminazzjoni għandha titwettaq mill-awtorità ġudizzjarja nazzjonali jew minn awtorità kompetenti oħra skont id-dritt nazzjonali jew skont il-prassi nazzjonali. Dawn jistgħu jipprovdu, b'mod partikolari, li d-diskriminazzjoni indiretta tista' tiġi stabbilita b'kull mezz, inkluż fuq il-bażi ta' data ppreżentata fil-forma ta' statistika.
- 80 Sabiex jiġi evalwat il-livell ta' preċiżjoni tal-provi meħtieġa, għandu jittfakkar li l-Istati Membri għandhom margni diskrezzjonali wiesgħa fl-għażla ta' miżura li huma jqisu adegwata.

- 81 Din l-għażla tista' għalhekk tkun ibbażata fuq kunsiderazzjonijiet ta' natura ekonomika, soċjali, demografika u/jew baġitarja, kunsiderazzjonijiet li jinkludu kemm data eżistenti u li tista' tiġi kkonfermata u kif ukoll previżjonijiet li, min-natura tagħhom stess, jistgħu jirriżultaw ineżatti u li għalhekk jimplikaw ċerta incertezza. Il-miżura msemmija tista', barra minn hekk, tkun ibbażata fuq kunsiderazzjonijiet ta' natura politika, kunsiderazzjonijiet li hafna drabi jimplikaw arbitraġġ bejn diversi soluzzjonijiet possibbli u li lanqas ma jippermettu li tingħata ċertezza lir-riżultat mistenni.
- 82 Hija l-qorti nazzjonali li għandha tevalwa, skont ir-regoli tad-dritt nazzjonali, il-valur probatorju tal-provi mressqa quddiemu, liema provi jistgħu jinkludu b'mod partikolari data ppreżentata fil-forma ta' statistika.
- 83 Għaldaqstant, ir-risposta li għandha tingħata għat-tieni domanda hija li, sabiex tintwera n-natura adegwata u neċessarja tal-miżura kkonċernata, din il-miżura ma għandhiex tidher li hija irragonevoli fid-dawl tal-għan segwit u għandha tkun ibbażata fuq elementi li l-valur probatorju tagħhom għandu jiġi evalwat mill-qorti nazzjonali.

Fuq it-tielet domanda

- 84 Permezz tat-tielet domanda tagħha, il-qorti tar-rinviju qieghda tistaqsi dwar in-natura koerenti ta' liġi bħall-HBG. Hija qieghda essenzjalment tistaqsi, b'mod iktar partikolari, jekk din il-liġi għandhiex nuqqasijiet ta' koerenza sa fejn tobbliga lill-prosekuturi pubbliċi jirtiraw meta jilhqqu l-età ta' 65 sena filwaqt li, fl-ewwel lok, tippermettilhom ikomplu l-attivitajiet tagħhom sal-età ta' 68 sena jekk dan ikun mehtieg mill-interess tas-servizzi, fit-tieni lok, tipprowa twaqqaf l-irtirar volontarju fl-età ta' 60 sena jew ta' 63 sena billi tnaqqas, f'dan il-każ, l-ammont tad-drittijiet għal pensjoni u, fit-tielet lok, il-liġijiet applikabbli għas-servizz pubbliku fuq livell federali u f'diversi Länder oħra kif ukoll il-Kodiċi tas-sigurtà soċjali applikabbli

għall-impjegati tas-settur privat jipprevedu ż-żieda progressiva minn 65 għal 67 sena tal-età tal-irtirar b'pensjoni shiha.

- 85 Għandu jinfakkar, skont ġurisprudenza stabbilita, li leġiżlazzjoni tkun adegwata sabiex tiggarrantixxi li jintlaħaq l-għan invokat biss jekk tkun verament intiża li dan l-għan jintlaħaq b'mod koerenti u sistematiku (sentenzi tal-10 ta' Marzu 2009, Hartlauer, C-169/07, Ġabra p. I-1721, punt 55, u Petersen, iċċitata iktar 'il fuq, punt 53).
- 86 L-eċċezzjonijiet għad-dispożizzjonijiet ta' liġi jistgħu, f'ċerti każijiet, jippreġudikaw il-koerenza tagħha b'mod partikolari meta, minhabba l-portata tagħhom, iwasslu għal riżultat li jkun kuntrarju għall-għan imfittex mil-liġi msemmija (ara, f'dan is-sens, is-sentenza Petersen, iċċitata iktar 'il fuq, punt 61).
- 87 Fir-rigward tal-eċċezzjoni dwar l-estensjoni tal-attività tal-prosekuturi pubbliċi sal-età ta' 68 sena, stabbilita fl-Artikolu 50(3) tal-HBG, għandu jiġi kkonstatat li din tapplika biss jekk din l-estensjoni tkun meħtieġa mill-interess tas-servizz u jekk il-persuna kkonċernata titlob tali estensjoni.
- 88 Matul is-seduta, il-Land Hessen indikat li din l-eċċezzjoni hija intiża li tkopri l-każ fejn prosekutur pubbliku jilhaq l-età ta' 65 sena meta jkun għadu inkarigat bi proċeduri kriminali li jkunu għadhom ma ntemmewx. Sabiex jiġi evitati kumplikazzjonijiet eventwali minhabba s-sostituzzjoni tal-persuna kkonċernata, l-HBG tipprevedi, b'mod eċċezzjonali, li din il-persuna tista' tkompli teżerċita l-funzjonijiet tagħha. Għalhekk, fl-interess tas-servizz, l-amministrazzjoni kkonċernata tkun tista' tqis li huwa preferibbli li l-prosekutur pubbliku inkwistjoni jinżamm fil-kariga milli li jinħatar sostitut li jkollu jkompli proċeduri li ma jkunx jaf id-dettalji tagħhom.
- 89 Għandu jiġi kkonstatat li tali eċċezzjoni ma tidhirx li hija ta' natura li tippreġudika l-għan segwit, jiġifieri li tiġi ggarantita struttura ta' età bbilanċjata sabiex, b'mod partikolari, tiġi żgurata kwalità ta' servizz għolja.

- 90 Għall-kuntrarju, eċċezzjoni ta' dan it-tip tista' ttaffi r-rigidità ta' liġi, bħall-HBG, fl-interess stess tas-servizz pubbliku kkonċernat. Fil-fatt, għalkemm l-ippjanar tat-tluq u tar-reklutaġġ, permezz tat-tluq sistematiku tal-prosekuturi pubbliċi meta jilhq u l-eżekuzzjoni ta' 65 sena, jikkontribwixxi għall-funzjonament tajjeb tas-servizz imsemmi, l-introduzzjoni, f'din il-liġi, tal-eċċezzjoni msemmija fil-punt 88 ta' din is-sentenza tippermetti li tinsab soluzzjoni għal sitwazzjonijiet partikolari fejn it-tluq tal-prosekutur pubbliku jista' jkun sfavorevoli għat-twettiq bl-aħjar mod possibbli tal-funzjoni li tkun għet f'data lilu. F'dawn iċ-ċirkustanzi, din l-eċċezzjoni ma tidhirx li hija inkonferenti fir-rigward tal-liġi kkonċernata.
- 91 Għandu jingħad ukoll li l-eċċezzjonijiet l-oħra li jinsabu fil-HBG u li ssemmew mill-qorti tar-rinviju, bħaż-żamma fis-servizz ta' ċerti għalliema matul numru ta' xhur addizzjonali, wara l-eżekuzzjoni ta' 65 sena, sabiex jintemm perijodu ta' tagħlim jew ta' ċerti individwi eletti sabiex jiġi żgurat il-mandat tagħhom sat-tmiem tiegħu, huma intiżi, bl-istess mod, li jggarantixxu t-twettiq tal-funzjonijiet f'dati lill-persuni kkonċernati u lanqas ma jidhru li jippreġudikaw l-għan segwit.
- 92 Skont il-qorti tar-rinviju, problema oħra ta' koerenza hija marbuta mal-fatt li l-HBG tipprova twaqqaf l-irtirar volontarju tal-prosekuturi pubbliċi li jkunu laħqu l-eżekuzzjoni ta' 60 sena jew ta' 63 sena permezz ta' dispożizzjoni li tipprevedi t-tnaqqis tal-ammont tal-pensjoni mogħtija f'dawn il-każijiet, filwaqt li l-Artikolu 50(1) ta' din il-liġi jipprekludihom milli jkomplu bl-attività tagħhom wara l-eżekuzzjoni ta' 65 sena.
- 93 Għandu jiġi kkonstatat li l-problema ta' koerenza mqajma mill-qorti tar-rinviju ma hijiex stabbilita b'mod ċar. Dispożizzjoni, bħal dik invokata mill-qorti tar-rinviju, tidher, għall-kuntrarju, li hija l-konsegwenza loġika tal-Artikolu 50(1) tal-HBG. L-implementazzjoni ta' tali artikolu, li jimplika ppjanar tat-tluq minhabba rtirar fl-eżekuzzjoni ta' 65 sena, teżiġi, fil-fatt, li d-derogi għal dan it-tluq ikunu limitati. Issa, dispożizzjoni li tipprevedi tnaqqis fl-ammont tal-pensjoni hija ta' natura li tiddiswadi jew, minn tal-inqas, tnaqqas it-tluq antiċipat tal-prosekuturi pubbliċi. B'hekk, tali dispożizzjoni

tikkontribwixxi sabiex jintlahaq l-għan imfittex u minhabba fiha ma jistax jiġi kkunsidrat li l-HBG hija vvizzjata minhabba nuqqas ta' koerenza.

- 94 Il-qorti tar-rinviju tevoka wkoll iż-żieda progressiva minn 65 għal 67 sena tal-eżerċizzju ta' tagħti dritt għal pensjoni ta' rtirar shiha, kemm fil-liġi applikabbli għas-servizz pubbliku fuq livell federali, kemm fil-liġijiet adottati minn diversi Länder u kif ukoll fil-Kodiċi tas-sigurtà soċjali applikabbli għall-impjegati suġġetti għad-dritt privat. Fid-data tal-fatti fil-kawża prinċipali, żieda simili kienet qegħda tiġi kkunsidrata mil-Land Hessen iżda kienet għadha ma gietx adottata.
- 95 F'dan ir-rigward, is-sempliċi fatt li l-leġiżlatur jikkunsidra, f'mument partikolari, li jibdel il-liġi sabiex iżid l-eżerċizzju ta' tagħti dritt għal pensjoni ta' rtirar shiha, ma jistax, sa minn dak il-mument, jimplika l-illegalità tal-liġi eżistenti. Għandu jiġi rikonoxxut li tali bidla eventwali minn liġi għal oħra ma hijiex immedjata iżda tirrikjedi ċertu ammont ta' żmien.
- 96 Kif jirriżulta mill-premessa 25 tad-Direttiva 2000/78, il-pass li bih jiġu introdotti bidliet jista' jvarja minn Stat Membru għal ieħor sabiex tittiehed inkunsiderazzjoni s-sitwazzjoni partikolari tagħhom. Dan il-pass jista' anki jkun differenti minn reġjun għal ieħor, f'dan il-każ minn Land għal oħra, sabiex jittiehdu inkunsiderazzjoni l-karatteristiċi speċifiċi reġjonali u sabiex l-awtoritajiet kompetenti jkunu jistgħu jagħmlu l-aġġustamenti meħtieġa.
- 97 Minn dan isegwi li l-eżistenza ta' sempliċi mogħdija ta' żmien bejn il-bidliet introdotti fil-liġi ta' Stat Membru jew ta' Land u dawk introdotti fi Stat ieħor jew f'Land oħra, intizi sabiex tiżdied l-eżerċizzju ta' tagħti dritt għal pensjoni ta' rtirar shiha, ma tistax, fiha nfisha, tagħti lil-leġiżlazzjoni inkwistjoni natura inkoerenti.
- 98 Għaldaqstant, ir-risposta li għandha tingħata għat-tielet domanda hija li liġi, bħall-HBG, li tipprevedi l-irtirar obligatorju tal-prosekuturi pubbliċi meta jilhqnu l-eżerċizzju ta' tagħti dritt għal pensjoni ta' rtirar shiha, ma jistax, sa minn dak il-mument, jimplika l-illegalità tal-liġi eżistenti.

ta' 65 sena, ma għandhiex natura inkoerenti minhabba s-sempliċi fatt li f'ċerti każijiet tippermettilhom jibqgħu jaħdmu sal-età ta' 68 sena, minhabba li tinkludi, barra minn hekk, dispożizzjonijiet intiżi sabiex jitnaqqas l-irtirar qabel l-età ta' 65 sena u minhabba li dispożizzjonijiet leġiżlattivi ohra tal-Istat Membru kkonċernat jipprevedu ż-żamma fis-servizz ta' ċerti uffiċjali, b'mod partikolari ta' ċerti uffiċjali eletti, lil hinn minn din l-età kif ukoll zieda progressiva fl-età tal-irtirar minn 65 għal 67 sena.

Fuq l-ispejjeż

- ⁹⁹ Peress li l-proċedura għandha, fir-rigward tal-partijiet fil-kawża prinċipali, in-natura ta' kwistjoni mqajma quddiem il-qorti tar-rinviju, hija dik il-qorti li għandha tiddeċiedi fuq l-ispejjeż. L-ispejjeż sostnuti għas-sottomissjoni tal-osservazzjonijiet lill-Qorti tal-Gustizzja, barra dawk tal-imsemmija partijiet, ma jistgħux jithallsu lura.

Għal dawn il-motivi, Il-Qorti tal-Gustizzja (It-Tieni Awla) taqta' u tiddeċiedi:

- 1) Id-Direttiva tal-Kunsill 2000/78/KE, tas-27 ta' Novembru 2000, li tistabbilixxi qafas ġenerali għall-ugwaljanza fit-trattament fl-impjieg u fix-xogħol, ma tipprekludix liġi, bħal-Liġi dwar is-servizz pubbliku tal-Land Hessen (Hessisches Beamten-gesetz), kif emendata bil-Liġi tal-14 ta' Diċembru 2009, li tipprevedi l-irtirar obligatorju tal-uffiċjali permanenti, f'dan il-każ tal-prosekuturi pubbliċi, meta dawn jilhqqu l-età ta' 65 sena, filwaqt li tagħtihom il-possibbiltà li jibqgħu jaħdmu, jekk dan ikun meħtieġ mill-interess tas-servizz, sal-età massima ta' 68 sena, u dan sakemm din il-liġi jkollha l-għan li tistabbilixxi struttura ta' età bbilanċjata sabiex ikunu ffavoriti r-reklutaġġ u l-promozzjoni ta' persuni ta' età żgħira, sabiex tittejjeb kemm jista' jkun il-ġestjoni tal-persunal u fl-istess hin sabiex jiġi evitat tilwim eventwali dwar il-kapaċità tal-impjegat li jeżerċita l-attività tiegħu wara ċerta età u sakemm

din il-ligi tippermetti li jintlaħaq dan l-għan permezz ta' mezzi adegwati u neċessarji.

- 2) **Sabiex tintwera n-natura adegwata u neċessarja tal-miżura kkonċernata, din il-miżura ma għandhiex tidher li hija irragonevoli fid-dawl tal-għan segwit u għandha tkun ibbażata fuq elementi li l-valur probatorju tagħhom għandu jiġi evalwat mill-qorti nazzjonali.**

- 3) **Ligi, bhal-Ligi dwar is-servizz pubbliku tal-Land Hessen, kif emendata bil-Ligi tal-14 ta' Diċembru 2009, li tipprevedi l-irtirar obligatorju tal-prosekuturi pubbliċi meta jilhqgħu l-età ta' 65 sena, ma għandhiex natura inkoerenti minhabba s-sempliċi fatt li f'ċerti każijiet tippermettilhom jibqgħu jaħdmu sal-età ta' 68 sena, minhabba li tinkludi, barra minn hekk, dispożizzjonijiet intiżi sabiex jitnaqqas l-irtirar qabel l-età ta' 65 sena u minhabba li dispożizzjonijiet legiżlattivi oħra tal-Istat Membru kkonċernat jipprevedu ż-żamma fis-servizz ta' ċerti uffiċjali, b'mod partikolari ta' ċerti uffiċjali eletti, lil hinn minn din l-età kif ukoll zieda progressiva fl-età tal-irtirar minn 65 għal 67 sena.**

Firem